

Bartoňková, Dagmar

[Iordan. O proischoždeniji [i.e. proischoždenii] i dejanijach Getov]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1963, vol. 12, iss. E8, pp. 162-163

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110002>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Zusammenfassungen fast aller Forschungen der osteuropäischen Altertumswissenschaftler veröffentlicht werden.

Zweifelloso werden aus der von G. Walser und Th. Pekáry geleisteten Arbeit alle Althistoriker, die sich mit der letzten Entwicklungsphase des Prinzipats befassen, einen großen Nutzen ziehen. Wenn aber die Benützer des Forschungsberichtes nicht unkritisch und einseitig arbeiten wollen, dürfen sie sich niemals nur auf die in diesem Berichte zitierte Literatur beschränken. Denn es genügt auf das vierte Kapitel hinzuweisen, das als konkretes Beispiel dienen kann. Dieses Kapitel weist nämlich deshalb so manche Lücke auf und nimmt so wenige Seiten (S. 81—93) ein, weil die Verfasser mit der marxistischen Forschung, die sich zum größten Teil auf die wirtschaftlichen und sozialen Fragen orientiert, fast überhaupt nicht vertraut wurden.

Josef Češka

Excerpta Valesiana. Recensuit *Jacques Moreau*. Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana. Lipsiae 1961. Stran 33.

Dvěma drobným spiskům, *Origo Constantini imperatoris* a *De adventu Odochar regis Cyrorum et Erulorum in Italiam et quodam modo rex Theodoricus eum fuerit persecutus*, které se dochovaly rukopisně pospolu a které, ačkoli nejsou dílem jednoho autora, mívají často ve svém titulu ne zcela vhodně jméno Anonymus Valesianus (naposledy r. 1958 J. C. Rolfe ve III. svazku *Ammiana Marcellina*), se dostalo nového kritického vydání. J. Moreau, jenž je připravil, nemusil sice zdolávat dlouhý text, ale přesto nebyla jeho práce snadná, poněvadž oba dva dochované rukopisy (codex Berolinensis Phillipps. 1885 z IX. stol. a codex Palatinus Vaticanus 927 z XII. stol.) obsahují četné písařské chyby, jejichž opravou se arci zabývali již dříve někteří filologové s Henr. Valesiem na místě prvním, i jiné problémy, konkrétně druhotné opravy a vsuvky. Moreau se zhostil svého úkolu dobře a tvůrčím způsobem. Při vši své opatrnosti se např. nebál uspořádat proti rukopisům a dosavadním edicím pořadí jednotlivých vět v § 60 podle logického sledu myšlenek ještě důsledněji než F. Rühl a Th. Mommsen. Přesto však bych si takovouto změnu netroufal hájit jako naprosto nezbytnou a viděl bych vydavatelův návrh raději pod čarou než ve vlastním textu. Stejně zůstává, jak soudím, problematické, bylo-li v textu nutné opravovat i takové gramatické odchylky od klasické latiny, jako je např. rkp. *demon* místo klas. *daemon* (§ 61), rkp. *Thessalonica* (= v Thessalonice) místo klas. *Thessalonicae* (§ 21), rkp. *Ravenna* (B) či *in Ravenna* (P) místo klas. *Ravennae* (§ 53), aj.

Josef Češka

Iordan, O prolschožděnjij i dějanijach Getov, Vstupitel'naja stat'ja, perevod, komentarij E. Č. Skržinskoj, Izdatel'stvo vostočnoj literatury, Moskva 1960, stran 436.

Sovětskému čtenáři se dostává do rukou — poprvé v ruském jazyce — dílo historika Iordana „De origine actibusque Getarum“, po vzoru Mommsenově nyní obvykle zvané „Getica“. Iordanes nám tu předkládá osudy Gotů od doby, kdy opustili Skandinávii a vylodili se poblíže ústí řeky Visly, dále popisuje jejich tažení na jih k Černému moři a na západ až do Itálie a Hispánie. Historii Gotů, vytvořivších v V. stol. dva mohutné státní celky Visigotů a Ostrogotů, dovádí přitom až do své doby. Práci ukončil v r. 551. Iordanovo dílo, bohaté faktickým historickým materiálem představuje velkolepý obraz období stěhování národů a význam tohoto díla je pro nás znášen ještě i tím, že poskytuje četná svědectví o Slovanech sídlících v té době na Visle, Dněpru, Dněstru a Dunaji.

Sovětskou publikaci, která vyšla z pera E. Č. Skržinské, lze zhruba rozdělit do čtyř částí. Po krátké předmluvě (str. 7—10) následuje pojednání o řadě problémů spojených s životem, politickými názory a literární činností Iordana (str. 11—61). Skržinská kritizuje názor Mommsenův, Wattenbachův, Wölflinův, Rankův i jiných, kteří považovali Iordana za Alana. Sama je přesvědčena — stejně jako Levison v posledním přepracování Wattenbacha (*Wattenbach — Levison Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter*. Vorzeit und Karolinger, Weimar 1952) — o jeho gotském původu. Do okruhu sporných otázek patří beze sporu i otázka Iordanovy náboženské konverze. Z dvojího významu slova „*conversio*“ v pozdní latině (znamená totiž jednak „vstup do kláštera“ a jednak „vstup mezi osoby označované religiozi, tj. osoby, které zůstávají lidmi světskými, avšak dodržují některá pravidla mnišského života“), vyplynulo nejednotné názření na Iordanovu životní dráhu. Zatím co *Mommsen* trval na tom, že Iordanes byl mnichem (Úvod k Mommsenovu vydání MGH A. A. V 1, p. XIII n 32), kdežto Wattenbach ho považoval za biskupa kalabrijského města Krotonu a Simson za jednoho z biskupů atričských, pochybuje Skržinská na základě rozboru literárního jazyka Iordana o tom, že by byl vůbec klerikem a vyslovuje domněnku, kterou již vyslovil Friedrich, že totiž Iordanes byl nejspíše „*religiosus*“, „který zaměnil ariánství za pravověrnost“ (str. 23). Přitom však vyvrací pouze názor Simsonův a starší názor — vycházející z několika rukopisů — že Iordanes byl biskupem ravenským.

Dále se autorka snaží zodpovědět otázku, proč se nezachovalo Cassiodorovo dvanáctisvazkové dílo *Historia Gothorum*, zatím co dílo Iordanovo se nám dochovalo v několika rukopisech. Odpovídá Smirmovovi a vytýká mu, že nepostřehl rozdílnost politické situace doby Cassiodorovy a Iordanovy; sama pak poukazuje na politické zaměření prací obou autorů. Kdežto nedochovaný spis Cassiodorův, napsaný na příkaz Theodorichův, oslavoval Goty a měl tak připravovat jejich odtřazení od impéria, bylo dílo Iordanovo silně probyzantské. A protože tendence díla Cassiodorova již neodpovídala duchu doby, tak jako tomu bylo u Iordana, byl tím podle autorky určen i rozdílný osud obou prací. Za nepodložené pokládá Skrzínská tvrzení profesora palermské university Giunta, že Iordanes vyjadřoval své politické přesvědčení nezávisle na prostředí, jako by nenáležel k určitým vrstvám současné společnosti. Pokud jde o místo sepsání Iordanova spisu, považuje tuto otázku za nevyřešenou, soudí však (proti Mommsenovi, Ljublinské, Giuntovi apod.), že se tak asi stalo v Ravenně. V závěru Skrzínská vyslovuje politování nad tím, že právě tak velký znalec historické literatury V.—VI. stol., jako byl Mommsen, dostatečně dílo Iordanovo nedoceníl.

Třetí část publikace tvoří ruský překlad (str. 65—130), část čtvrtou (str. 131—182) latinský text, podaný podle vydání Mommsenova. Jak v latinském originálu, tak i v ruském překladu je dodržováno Mommsenovo dělení na paragrafy, samotná překladatelka však rozdělila text také na odstavce. Považovali bychom za vhodnější, kdyby byla autorka uspořádala text i překlad vždy na stranách proti sobě ležících, aby tak bylo čtenáři usnadněno srovnávání ruského textu s latinským originálem.

K práci je připojen obsírný poznámkový aparát (str. 185—364). Autorka srovnává Iordanovy zprávy s řadou jiných latinských i řeckých textů a snaží se vždy podat obraz doby v co největší šíři. Zvláštní pozornost věnuje pak otázkám, týkajícím se starých Slovanů. Na str. 367—376 jsou přílohy, obohacené fotografiemi některých rukopisů, dále následuje seznam použité literatury (388—393) a konečně je celá publikace opatřena i několika rejstříky.

Uvedeme nyní několik výhrad k poznámkám. Tak na str. 317, v pozn. 593 autorka hovoří o tom, že „seriózní“ dílo Marcellina Komita je prosto subjektivních a nejistých zpráv, s čímž nemůžeme bezvýhradně souhlasit. Jako příklady nejistých a subjektivnosti poznámaných zpráv můžeme u Marcellina uvést např. zprávy, vztahující se k r. 408(1), 412(2), 434, 545(1), 547(5) aj. (ostatně již *Udal'cova* v práci *Italijská a Vizantijská v VI. století* na str. 357 a 376, kde rozebírá Marcellinovy zprávy z r. 545(1) a 547(5), hovořící právě o Gotech, poukazuje na autorovu neobjektivnost a jeho silné ovlivnění oficiální ideologií Východní říše). — Dále v pozn. 815 na str. 361 hovoří Skrzínská o tom, že s označením místa, kde se zmocnil vlády Vitigis, jako „campi Barbarici“ se setkáváme jen u Iordana. Zatím však v pokračování Marcellinovy kroniky v tzv. *Additamentu*, zahrnujícím léta 534—548 pod rokem 536 čteme: *Gothorum exercitus Theodahadum regem habens suspectum Vitigis in regno asciscit; qui mox in campos Barbaricos regnum pervasit*. Bylo-li toto místo, kterého si autorka zřejmě nepovšimla, zdrojem Iordanovy zprávy lze ovšem těžko říci, zvláště když samo *Additamentum* nepochází již zřejmě od Marcellina. A tím se dostáváme k další námitce, která se již netýká jen poznámek. Považovali bychom totiž za vhodné, kdyby autorka např. v druhé části své práce věnovala větší pozornost také otázce, do jaké míry a z kterých autorů Iordanes čerpal. Skrzínská totiž, aniž by se otázkou hlouběji zabývala, tvrdí, že Iordanes znal Marcellinovo dílo (srov. str. 27) — (problematiky, spojené s Marcellinovým pokračovatelem si vůbec nevěší). Tato otázka je však složitější. Obvykle se uvádí, že *Kroniky Marcellina Komita* užíval Iordanes pro svůj spis *De summa temporum vel origine actibusque gentis Romanorum* (srov. např. *Schanz, Gesch. der röm. Litt.* IV 2, str. 117). *Mommsen*, *Chr. min.* II 53 však soudí, že tu Iordanes i Marcellinus pouze čerpali z téhož pramene. Stejně sporná je tato otázka i v případě spisu *Getica* (srov. *Holder—Egger, Neues Archiv* 2 (1877, 108).

Uvedená práce hovoří o autorčiných nevšedních filologických a překladatelských schopnostech o její hluboké znalosti odkazu Iordanova i řady jiných pramenů a v neposlední řadě také o zvládnutí obsáhlé literatury. Závěrem nám tedy nezbyvá než říci, že publikace E. Č. Skrzínské je přínosem nejen pro sovětského čtenáře neznalého řečtiny, ale vzhledem k své druhé části a bohatosti poznámkového aparátu i pro nejširší badatelskou veřejnost.

Dagmar Bartoňková

Birgitta Thorsberg, Etudes sur l'hymnologie mozarabe. Acta Universitatis Stockholmiensis, Studia latina Stockholmiensia VIII, Uppsala 1962. Str. 183.

Kniha, předložená jako doktorská práce, je dílem textově kritickým. B. Thorsbergová se zde zabývá hymny starého španělského ritu mozarabů (křesťanského obyvatelstva Pyrenejského poloostrova v době arabské nadvlády). Tyto texty vydal doposud kriticky pouze *Clemens Blume* v *Analecta Hymnica* (díl 27, Lipsko 1897). Kromě této kritické edice vyšly některé mozarabské hymny podle madriidského rukopisu MF péčí kardinála *Lorenzany* („*Breviarium Gothicum*“,